

УДК 37(091)(430)

DOI <https://doi.org/10.33989/2519-8254.2023.14.300232>

ORCID 0000-0002-0341-7077

СТВОРЕННЯ Й ДІЯЛЬНІСТЬ «ЕЛІТНИХ» ШКІЛ НІМЕЧЧИНИ (1933–1945 рр.)*Артур Гобозашвілі,*аспірант кафедри загальної педагогіки та андрагогіки;
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка

У статті висвітлена діяльність елітних шкіл, їх створення. Виявлено, що з самого початку свого існування нацистський режим в Німеччині прагнув до абсолютної влади над всіма сферами життя німців. Галузь освіти та виховання мала особливе значення в ідеології Націонал-соціалістичної робітничої партії Німеччини (далі НСРПН).

Важливим є те, що ідеологи Третього рейху наголошували на позакласовості свого руху, головним критерієм для досягання зростання особистістю соціальних вершин була не приналежність до певного класу, не майновий ценз, а власні здібності та особистісні якості людини. Щоправда, головними такими якостями була сліпа віра в фюрера, безжальність до ворогів, кооперативність особистості. Уперше за весь час існування Німеччини у молодих людей з'явилося відчуття своєї значущості. Ніколи раніше в німецькій історії молодь не була так потрібна, і водночас так злочинно використана. Соціальна селекція почала відігравати основоположну роль у суспільстві, тому не викликає дивини, що зачепила вона і сферу шкільної освіти та виховання молоді. Поява елітних шкіл, в яких виховували майбутніх генералів, гауляйтерів, партійних чиновників була логічною реакцією на чинний режим у Німеччині.

У гітлерівських елітних школах мрія про виховання нових німецьких людей-повелителів мала стати реальністю. У школах імені Адольфа Гітлера, націонал-політичних виховних установах, рейхшколах НСРПН режим хотів виростити здібних виконавців, яким як спадкоємцям Гітлера мало б належати майбутнє. Дітей муштрували, навчали військової справи та формували їхній світогляд. Вони були зобов'язані «вірити, коритися і битися», виконувати роль політичних бійців. Молоді люди, приваблені можливістю займатися різними видами спорту, влаштовувати насичене дозвілля, мати перспективну кар'єру надалі, вступали до елітних інтернатів. Там у них виховували безумовну відданість режиму. Під час війни випускники гітлерівських шкіл часто були фанатиками. Вижив лише кожен другий.

***Ключові слова:** НСРПН, елітні школи, Адольф Гітлер, освіта, пропаганда, ксенофобія, расизм, Руст.*

Постановка проблеми. Вивчення історії німецького націонал-соціалізму з роками не втрачає своєї актуальності. Пережиті страждання і трагедії, непоправні людські втрати і небачені в історії людства масштаби руйнувань у роки Другої світової війни змушують знов і знов повертатися до дослідження причин і обставин, що передували розв'язанню нацистським режимом Німеччини Другої світової війни.

Упродовж тривалого часу у радянській історичній науці нацизм розглядався головним чином в ідеологічному та військово-політичному аспектах, поза контекстом традицій і культури, деформація яких багато в чому стала індикатором змін, які відбувалися в суспільстві. Саме через маніпуляційну трансформацію традицій і звичаїв народу, його культури нацизм найвідвертіше виявив свою антигуманну сутність, зловживаючи ними як засобом ефективного пропагандистського задобрювання мас і формування нової «арійської людини».

Питання шкільної освіти зараз залишається слабо вивченим у вітчизняній науці, питання ж елітних нацистських шкіл як ключової частини освіти та виховання німецьких юнаків у душі покори, ксенофобії, культу сили майже не вивчене. Досі немає відповіді на запитання, що ж сталося з німецьким соціумом, який зробив величезний внесок у цивілізаційний розвиток світу та як за доволі короткий часовий період народ Німеччини перетворився на расистів та антисемітів. Яке значення мали елітні школи, які повністю позбавляли елементарних засад моралі й моральності щодо інших народів, виправдовуючи їх немислиме страждання і знищення? Ці та інші питання не втрачають своєї актуальності, а досліджень, які вивчають цю проблему, мало у вітчизняному педагогічному дискурсі.

Мета статті – розкрити проблему створення й діяльність елітних шкіл, формування системи відбору (соціальної селекції) у сфері шкільної політики.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Проблема створення й діяльності елітних шкіл, формування системи відбору (соціальної селекції) у сфері шкільної політики почала вивчатися відразу після Другої світової війни. Першим автором, який звернув свою увагу на освіту в Третьюму рейху, став знаменитий педагог А. Боймлер (Боймлер, 1991) «Гітлер і націонал-соціалізм. Нотатки 1945–1947 років». Поруч із Боймлером стоять такі педагоги як Г. Ноль і Е. Шпрангер. Ноль у 1947 р. видає свою роботу «Характер і доля», яку він почав писати ще при нацистах, це й зумовило низку расистських пасажів, що містяться в цій книжці: «Основною передумовою для расової освіти є не мутація, а добір. Тут перетинаються і евгеніка, і педагогіка». При цьому націонал-соціалізм він трактує «як справді масову організацію, що охоплює всі верстви народу». В іншій своїй праці – «Педагогіка тридцятих років», випущеній два роки потому, він жорстко виступає проти політики денацифікації, що її проводять союзники, в якій «не бачить необхідності і вважає моральною катастрофою».

Практику системного аналізу виховання, освіти, молодіжних організацій та елітних шкіл у Третьюму рейху заново відкриває К. Дікопп (Дікопп, 1971) у своїй праці «Системний аналіз націонал-соціалістичного виховання». У ній розглядаються 5 найпоширеніших підходів до виховання в Третьюму рейху: християнський, консервативний, національний, марксистський і безпартійний.

Цікавими є дослідження нацистського виховання Р. Прайзінг (Прайзінг, 1976). Вона доходить висновку про те, що єдиної теорії виховання в Третьюму рейху не існувало, а були лише окремі напрями, висловлювання та ідеї. Дещо по-іншому підійшов до цієї проблеми К. Борхердінг (Борхердінг, 1965), який у своїй праці «Шляхи та цілі політичної освіти в Німеччині» висловлює думку, що нацисти використовували авторитарний устрій школи, довівши його до крайніх форм. Цей період німецької історіографії досліджуваної проблеми цікавий ще тим, що саме в ці роки було закладено підвалини вивчення окремих типів навчальних закладів. Визначними є дослідження елітарних шкіл Х. Юберхорста (Юберхорст, 1969) та Х. Шольтца (Шольтц, 1973).

Досліджував елітні школи Г. Кнопп (Кнопп, 2002). У своїй праці «Діти Гітлера» автор наводить свідчення тих, хто був учнем в елітних школах Третьюго рейху.

Виклад основного матеріалу. Гітлер ніколи не приховував свого презирства до шкільної та університетської освіти, до вчителів і викладачів, а також до академічної освіти загалом. Це, втім, відповідало його особистому досвіду невдач як у середній школі, так і невдач (три) під час вступу до Художньої академії у Відні. У сфері шкільної освіти для Гітлера та його функціонерів пріоритетами стали не змістовна частина, не засвоєння учнями об'єктивних наукових знань, не культивування високих духовних цінностей, а зовсім інші речі: підкреслено політизований стиль викладання, пов'язаний із расовою теорією, спорт, а згодом і парамілітаристські заняття.

Для Гітлера як диктатора не існувало сфери життя, в яку б він не хотів втрутитись, таке втручання характерне не тільки для нацистського режиму, а й для всіх тоталітарних систем. Не оминув Гітлер на жаль і освітню галузь. Уже у 1925 р. Гітлер писав у «Майн кампф»: «Виховання досягає своєї найвищої мети в тому разі, якщо воно запалює вогонь

расового почуття і расової свідомості в серцях і головах вірної молоді на рівні підсвідомості та інстинктів. Жоден хлопчик і жодна дівчинка не покинуть школу, не отримавши знань про сутність і необхідність такого поняття, як чистота крові». На основі цієї людиноненависницької педагогіки в Німеччині було створено елітні навчальні заклади, у яких втілювалася утопічна ідея Гітлера про виховання нових німецьких людей-вождів. Ці заклади були представлені школами Адольфа Гітлера, націонал-політичними інтернатами та рейхсшколою НСРПН «Фельдафінг» на озері Штарнбергер. До кінця війни встигли створити 37 націонал-соціалістичних інтернатів.

НАПОЛА (NAPOLA – Nationalpolitische Lehranstalten) – націонал-політичні навчальні заклади, в яких готували майбутніх функціонерів нацистської держави. Перші три НАПОЛА виникли вже в 1933 р., до них приймали 10–18-річних молодих людей. Після перетворення кадетських інтернатів до 1935 р. виникло ще 12 НАПОЛА. Для вступу в елітну школу необхідно було пройти спеціальний відбір. Відбір відбувався приблизно так: «Чоловіки в білих халатах сиділи в спортивному залі. Перед ними стояв довгий стіл. На столі папки, протоколи і дивні металеві предмети. Серед них лежав довгастих вимірювальний інструмент, схожий на вусик гігантської комахи. Поруч розташувалася чорна коробочка зі скляними очима. Кожному колірному відтінку очей відповідав свій номер. Чоловіки називали коробочку «дошкою очних забарвлень». З дерев'яної планки звисали зразки волосся – гладке, хвилясте, кучеряве, чорне, світле, русяве. Завдяки цим приладам визначалась расова приналежність. Трошки перелякані хлопчики стояли перед цією компанією чужих чоловіків і чекали на вирішення своєї долі. Черепи хлопчиків мали виміряти, а їх самих перевірити на приналежність до «хорошої раси». Вони вчили, що тільки «расово чисті хлопчики» належать до типу нових німецьких «людей-господ». Хлопчиків готуватимуть до цієї ролі. Хлопчики – майбутні елітні учні «націонал-політичного інтернату». Їм ледь виповнилося дванадцять років, але в них уже є перспектива стати «новим поколінням вождів тисячолітнього рейху». Идеалом заплутаного і туманного вчення про раси і «кровні узи» вважали нордичну людину-господаря. Усі новопризначені фіурери мали відповідати вищому критерію. Насправді багато хто не відповідав ідеальним параметрам (Прайзінг, 1976, с. 101-103).

Крім навчальних показників, політичної підготовки, набору особистих якостей і навичок при винесенні рішення про те, кому уготовано велике майбутнє в Третью рейху, велике значення мали «спадково-біологічні критерії». У націонал-соціалістичних елітних школах мали виховувати новий тип вождів, нову аристократію – жорстку, войовничу, таку, що володіє сучасними технологіями влади. Однак тут були свої протиріччя. Школи хотіли виховати з дітей критично мислячих, освічених, сучасних керівників, які водночас мали бути вірними Гітлеру та його світогляду, бути готовими до самопожертви та беззаперечної покори. Зрозуміло, що нацист апріорі не може мати критичного мислення. Один з учнів елітної школи Оранієнштайне згадує: «Ми мали бути вірними послідовниками фіурера і переконаними націонал-соціалістами. Ми повинні були вміти мислити незалежно і мати волю для прийняття самостійних рішень. Однак ці речі не стикувалися між собою. Ви не можете бути переконаним і вірним фіуреру націонал-соціалістом і водночас критично мислячою людиною» (Дікопп, 1971, с. 75).

Зазвичай відкриття чергової елітної школи було присвячене черговому дню народження Гітлера. Бернгард Руст – рейхсміністр Імперського міністерства науки, виховання і народної освіти наказав 20 квітня 1933 р. «перетворити три колишніх кадетських училища в Пльоні, Потсдамі та Кесліні на націонал-політичні інтернати на честь національної революції». Націонал-політичні інтернати мали відіграти важливу роль у створенні «держави спартанського типу» на території Німеччини. Вихованці інтернатів як майбутній правлячий прошарок, що пройшов ідеологічний і військовий вишкіл, були зобов'язані стати «солдатами фіурера» у всіх сферах і галузях. За задумом Руста, кожен з випускників уособлюватиме ідеал «німецького солдата, якому підкориться весь світ». Саме тому, викладання військових наук було основоположним в інтернатах. Велика увага приділялася військово-спортивним змаганням на місцевості. У перший же рік свого створення вихованці інтернатів брали участь у маневрах. Вермахт виявляв інтерес до

шкіл, чий учні осягали ази військової справи. Влітку 1934 р. юнгмани з кількох інтернатів розіграли навчальну битву перед міністром оборони Вернером фон Бломбергом. Один з очевидців писав: «Коли під час військово-спортивної гри 72 юнгмани у форменому одязі стрибнули у води Везера, перепливли його і без затримки продовжили виконання бойового завдання на іншому березі, спостерігачі зрозуміли, що тут на їхніх очах зароджується новий дух...» (Борхердінг, 1965, с. 149).

СС також проявляла цікавість до інтернатів. Рейхсфюрер СС Генріх Гімлер після відвідин одного з інтернатів попросив Руста відкрити три підготовчі училища для потреб СС. Невдовзі Гімлер захотів приєднати до СС усі наявні націонал-політичні ітернати. Вплив Гімлера на інтернати постійно зростав, зводячи нанівець роль Руста. У 1936 р. групенфюрер СС Август Гайсмаєр, який виконував обов'язки керівника головного управління СС, був призначений інспектором націонал-політичних інтернатів. На гроші СС купували формений одяг «юнгманів». З 1941 р. під керівництвом СС відбувся «расовий відбір» у всіх інтернатах. Незважаючи на те, що інтернати не готували кадри спеціально для СС, Гімлеру вдалося встановити свій повний контроль над системою інтернатів. Випускники цих елітних навчальних закладів мали виконувати виключно волю фюрера і відкинути через непотрібність усі інші моральні принципи. Вони мали стати проповідниками нацистської ідеології та об'єднати народ і диктатуру в «народну спільноту» (Шольц, 1973, с. 405).

Схожі вимоги ставились й іншим учням елітних шкіл Третього рейху. Міністр праці Роберт Лей і вождь Гітлерюгенду Бальдур фон Ширах у 1937 р. відкрили школи Адольфа Гітлера (АГШ (Adolf Hitler-Schulen)). Обидва ставилися з недовірою до націонал-політичних інтернатів, оскільки не мали на них жодного впливу. У школах Адольфа Гітлера все мало бути зовсім інакше. Ці школи контролювала НСДАП, яка прагнула виховати в них майбутніх політичних керівників. Кожна область рейху мала відкрити власну школу Адольфа Гітлера. Ніхто не говорив, що в школах навчатиметься майбутня еліта. Йшлося тільки про відбір і селекцію кадрів. В уявленнях нацистів «постійний відбір» – це процес, за якого кожен має боротися за своє місце під сонцем. У АГШ приймали 12–18-річних юнаків і готували з них кадри для НСРПН. Якщо навчальні плани шкіл НАПОЛА базувалися на старих програмах для середньої школи, то в АГШ основна увага була звернена на політичне виховання, а інтелектуальним розвитком зовсім нехтували. Після п'яти років навчання в школі Адольфа Гітлера випускник вирушав до армії або на державну службу. Потім він міг розраховувати на зарахування як «фюрерюнкера» в «орденсбург» – вищий партійний навчальний заклад. «Орденсбурги» були розташовані в Зонтгофені (Альгау), Фогельзанзі (Айфель) і Крессінзее (Померанія). Навчання тривало три роки. Перший рік тривало вивчення «расової філософії нового порядку» у Фогельзанзі. Другий рік був присвячений «загартовуванню волі та вихованню особистісних якостей» у Крессінзее. Третій рік був відведений на вивчення адміністративного права, дипломатії та військової справи в Зонтхофені. Зонтхофен був перетворений на головне місце дислокації шкіл Адольфа Гітлера. Близько 1700 вихованців із 10 шкіл розмістилися в просторих залах новомодних будівель. Колишній учень школи Адольфа Гітлера Йоахім Бауман згадує: «Ми були молоді й сповнені віри в ідею. Під час багаторічного навчання ми готувалися до того дня, коли смерть змусить фюрера випустити з рук жезл. Ми, покликані за помахом цього жезла на службу, повинні були зберігати його мрію про тисячолітній рейх і нести її в наступні десятиліття» (Боймлер, 1991, с. 159-204).

Усі вихованці елітних шкіл пишалися тим, що вони мають можливість навчатися в таких привілейованих навчальних закладах. Однак жодна з нацистських шкіл не змогла викликати почуття настільки міцної прихильності до себе з боку вихованців, як це вдалося «імперській школі НСРПН Фельдабінг» на озері Штарнбергер. І сьогодні, через півстоліття після останнього заняття, колишні «фельдафінги», як вони самі себе називають, з ностальгією згадують про своє навчання в стінах цієї школи. Жоден інший навчальний заклад у рейху не міг похвалитися таким забезпеченням і можливостями. Вихованці навчалися гри в гольф на найкращих газонах Німеччини. Вони освоювали

вітрильний спорт на олімпійських яхтах на Штарнберзькому озері. Для занять мотоспортом завжди стояли наготові 25 мотоциклів. Умови проживання були на найвищому рівні. Понад 40 розкішних особняків на березі озера були в розпорядженні учнів. Багато з них у недавньому минулому належали багатим єврейським сім'ям. Забезпечення шкіл було найкращим у Німеччині. Учень школи Адольфа Гітлера, який зламав лижі, негайно отримував нову пару. Спортивна підготовка передбачала заняття вітрильною справою, фехтуванням, велоперегонами, планеризмом, кінною їздою, а для старших класів – керування автомобілем і мотоциклом з подальшим отриманням прав. Формений одяг учнів зміцнював у них почуття своєї обраності. Ганс-Георг Бартоломеї згадує: «Різні предмети і явища постійно нагадували нам про те, що ми – «щось особливе». Ми проводили багато часу в походах і військових іграх на місцевості. Ми вміли добре кататися на лижах і керувати планером. Ми їздили в Альпи і на море. У той час це було дуже незвично для дитини. До нас у школу приїжджали рейхсфюрер СС Гімлер, міністр виховання Руст і багато інших. Про нас дбали, і ми, звичайно, це бачили». Найжахливіше, що під цією помпезністю крилося те, що учні ставали сліпо віруючими нацистами, моральні принципи яких на одному рівні з Гітлером» (Юберхорст, 1969, с. 305-308).

Спорту і військовим іграм на місцевості надавали значення не менше, ніж шкільним заняттям. Фізична сила цінувалася навіть вище, ніж уміння читати і писати. Про це нам розповів інший кандидат на вступ до школи Адольфа Гітлера Гаральд Грундман: «Потрібно було витримувати фізичні навантаження під час марш-кидок із рюкзаком за плечима та військових ігор на місцевості. У навчанні я не показував великих досягнень, але з фізичною підготовкою в мене було все гаразд». За випробуваннями стояв відомий принцип, настільки популярний серед нацистів. Гітлер заявив: «Хто хоче жити, повинен самоствердитися. Хто не хоче стверджувати себе, той нежиттєздатний і має загинути. Земля не призначена для ледачих і слабких народів. Земля для тих, хто може постояти за себе. Земля – це перехідний приз, який дістається народам, що заслужили його, які довели в постійній боротьбі своє право на існування (Дем'яненко, 2001, с. 44–46). Вихованці Гітлера повинні були відповідати цьому вислову і стати вірними виконавцями його волі, його спадкоємцями.

У самих колективах життя будувалося за принципом «виховайте себе самі». Командували взводами по черзі самі вихованці, під наглядом вихователів. Таким чином «юнгмани» доводили свою здатність керувати підрозділом. У школах Адольфа Гітлера вже дванадцятирічні вихованці виконували обов'язки чергових і відповідали за внутрішній розпорядок у своїх взводах: за підйом, за прибуття на заняття і в їдальню, за правильне заправлення ліжок і чисті нігті на руках. У колишнього учня школи Адольфа Гітлера Гайнца Гібелера залишилися малоприємні спогади від принципу «виховуйте себе самі»: «Це більше нагадувало кулачне право. Насамперед страждали ті, хто був менший і слабший». Старші за віком вихованці мали досить велику владу. Вони стежили за дисципліною, карали винних, визначаючи міру покарання, і могли перетворити життя своїх товаришів на суцільну муку. Інший принцип виховання був такий: «З кого багато питають, той багато чого доб'ється». Вихованці повинні були викладатися під час занять до повної знемоги, докладаючи максимум зусиль. Вони мали навчитися долати свій страх. Випробування на сміливість були буденним явищем в елітних школах. За задумом вихователів, їхнє проведення «пробуджувало любов до суворого й небезпечного життя» (Кноп, 2002, с. 233).

Не дивно, що з багатьох предметів вихованці елітних закладів далеко відставали від старшокласників звичайних шкіл. У справі виховання майбутніх фюрерів наголос робився на заняттях спортом, маневрах і військових іграх на місцевості. З усіх нацистських шкіл найбільш всебічну ідеологічну підготовку своїх вихованців здійснювала імперська школа НСРПН у Фельдабінгу. Для навчання в школі було достатньо мати гарне походження, здоров'я, хорошу успішність у навчанні та спортивні захоплення. У навчальних планах основне місце відводилося заняттям з німецької мови, історії, географії та питань націонал-соціалізму. Щотижня 14 годин навчального часу займали зі спортивної

підготовки. Випускні іспити обмежувалися співбесідою та рефератом за самостійно обраною темою. Теми мали яскраво виражений політичний характер.

Через деякий час серед батьків учнів елітних шкіл почали з'являтися сумніви в елітарності освіти, яку отримували їхні діти. Репутація інтернатів викликала неоднозначні оцінки. Імідж був зіпсований чутками про те, що в них готують людей із шаблонним мисленням. Досить безпорадними виглядали спроби націонал-політичних інтернатів виправити цю картину. В травні 1944 р. в партійній газеті «Фьолькішер беобахтер» одна лише фраза «Ми не є товариством нулів» уже свідчить про падіння популярності цих закладів серед молоді. Автор статті всіляко виправдовує «уніфікацію» учнів під час виховного процесу. Колишні вихованці інтернатів знають ціну цих слів. Фальк Кноблау насилу наздогнав однокласників з реальної гімназії в Герліці після свого повернення з інтернату.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, на підставі проведеного дослідження можна дійти висновку про те, що створення й діяльність елітних шкіл, формування системи відбору (соціальної селекції) у сфері шкільної політики мало вагоме значення в загальній проблематиці педагогічних умов організації навчально-виховного процесу в школах Німеччини.

У своїй діяльності елітні школи першочерговим бачили виховання молоді в дусі націонал-соціалізму. Освіта як така мала вторинне значення. Велике значення мало зайняття спортом та військова підготовка. Говорити про «елітарність» цих шкіл ми можемо умовно, адже рівень знань, який надавався учням, був нижчим середнього рівня у Німеччині. Стати учнем школи було можливим при умові «підходящого расового типу», рівень знань вступника був вторинним. Селекція розпочиналась на етапі вступу і продовжувалась до самого випуску зі школи, звісно якщо учень витримував безкінечну муштру, спортивні змагання та заохочувані вихователями знущання від старших учнів. Маючи багату матеріальну базу, елітні школи використовували її як засіб зрощення молодих солдатів, готових померти за Гітлера.

Предметом подальших досліджень може бути вплив пропаганди антисемітизму в елітних школах як засобу виховання учнів у дусі націонал-соціалізму.

ЛІТЕРАТУРА

- Дем'яненко, Б. (2001). Освіта та виховання в умовах тоталітаризму. *Нова політика*, 3, 44-46.
- Borcherding, Karl. (1965). *Wege und Ziele politischer Bildung in Deutschland: eine MaterialsammJ. zur Entwicklung d. polit. Bildung in d. Schulen 1871–1965*. Muenchen: Olzog.
- Dickopp, Karl-Heinz. (1971). *Systemanalyse nationalsozialistischer Erziehung: Kontinuitaet oder Abschied. Ratingen*. Henn.
- Horst, Ueberhorst. (1969). *Elite für die Diktatur: die nationalpolitischen Erziehungsanstalten 1933–1945; ein Dokumentarbericht*. Düsseldorf: Droste-Verl.
- Hitler und National-sozialism. Aufzeichnungen von 1945-1947. *Der Pfal. Jahrbuch aus den Niemandsland zwischenKuns und Wissenschaft v. München*, (1991).
- Knopp, Guido. (2002). *Hitler's Children*. Sutton Publishing.
- Preising, Renate. (1976). *Willensschulung: zur Begrueudung einer Theorie der Schule im Nationalsozialismus*. Koeln, Univ., Phil. Fak., Diss.
- Scholtz, Harald. (1973). *NS-Ausleseschulen: Internatsschulen als Herrschaftsmittel des Führerstaates*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

REFERENCES

- Borcherding, Karl. (1965). *Wege und Ziele politischer Bildung in Deutschland: eine MaterialsammJ. zur Entwicklung d. polit. Bildung in d. Schulen 1871–1965*. Muenchen: Olzog.
- Demianenko, B. (2001). Osvita ta vykhovannia v umovakh totalitaryzmu [Education and training under totalitarianism]. *Nova polityka [New policy]*, 3, 44-46 [in Ukrainian].

- Dickopp, Karl-Heinz. (1971). *Systemanalyse nationalsozialistischer Erziehung: Kontinuität oder Abschied. Ratingen*. Henn.
- Horst, Ueberhorst. (1969). *Elite für die Diktatur: die nationalpolitischen Erziehungsanstalten 1933–1945; ein Dokumentarbericht*. Düsseldorf: Droste-Verl.
- Hitler und National-sozialismus. Aufzeichnungen von 1945-1947. *Der Pfal. Jahrbuch aus den Niemandsland zwischen Kuns und Wissenschaft v. München*, (1991).
- Knopp, Guido. (2002). *Hitler's Children*. Sutton Publishing.
- Preisling, Renate. (1976). *Willensschulung: zur Begründung einer Theorie der Schule im Nationalsozialismus*. Koeln, Univ., Phil. Fak., Diss.
- Scholtz, Harald. (1973). *NS-Ausleseschulen: Internatsschulen als Herrschaftsmittel des Führerstaates*. Göttingen: Vandenhoeck & Ruprecht.

CREATION AND ACTIVITY OF «ELITE» SCHOOLS IN GERMANY (1933–1945)

Artur Hobozashvili,

Postgraduate student of the Department of General Pedagogy and Andragogy;
Poltava V. G. Korolenko National Pedagogical University

The article highlights the activities of elite schools and their creation. It has been revealed that from the very beginning of its existence, the Nazi regime in Germany sought absolute power over all spheres of German life. The field of education and upbringing had a specific importance in the ideology of the National Socialist German Workers' Party (hereinafter NSDAP).

Significantly, the ideologues of the Third Reich emphasized the non-class nature of their movement, and the main criterion for achieving personal growth of social peaks was not belonging to a particular class, not property qualifications, but a person's own abilities and personal qualities. However, the main qualities were blind faith in the Führer, ruthlessness towards enemies, and cooperative personality. For the first time in the entire existence of Germany, young people had a sense of their importance. Never before in German history have youth been so needed, and, at the same time, so criminally used. Social selection began to play a fundamental role in society, so it is not surprising that it also affected the sphere of school and youth education. The emergence of elite schools that educated future generals, Gauleiters, and party officials was a logical reaction to the current regime in Germany.

In Hitler's elite schools, the dream of educating new German people-lords was to become a reality. In schools named after Adolf Hitler, national-political educational institutions, and Reich schools of the NSDAP, the regime wanted to raise capable performers who, as Hitler's heirs, should have the future. Children were drilled, taught military affairs, and formed their worldviews. They were obliged to "believe, obey and fight", to fulfill the role of political fighters. Young people, attracted by the opportunity to engage in various sports, to have rich leisure time, and to have a promising future career, entered elite boarding schools. There, they were brought up with unconditional loyalty to the regime. During the war, graduates of Hitler's schools were often fanatics. Only one in two survived.

Keywords: NSDAP, elite schools, Adolf Hitler, education, propaganda, xenophobia, racism, Rust.

Надійшла до редакції 20.09.2023 р.